



## **John Bake (1787-1864), zandgraf 333, vak F**

### ***Een reislustige classicus***

#### Personalialia

Geboren: 1 september 1787 te Leiden

Zoon van Herman Adriaan Bake en Margaret Mitchell

Gehuwd met: (1) Elisabeth Nicolina Sara Hoogvliet op 4 mei 1811 te Leiden

(2) Johanna Maria van Royen 28 november 1823 te Leiden

Overleden: 26 maart 1864

Begraven: 30 maart 1864

#### Samenvatting

Bake wordt in 1787 in Leiden geboren. Na de Latijnse school gaat hij in Leiden letteren en rechten studeren. In 1810 sluit hij zijn studie af met een promotie. Hierna is hij bijna vijf jaar conrector op de Latijnse school om vervolgens in 1815 benoemd te worden tot buitengewoon hoogleraar in de klassieke talen aan de universiteit van Leiden. Twee jaar later volgt een aanstelling als gewoon hoogleraar.

Hij maakt naam als grondlegger van de kritisch-filologische methode en pleitbezorger van de grammatica. Bake geniet van zijn academische carrière en heeft een groot aantal bekwame leerlingen. Bake is breed geïnteresseerd en heeft een uitgesproken mening. Hij spreekt wat hakkend, maar wel altijd zeer nauwkeurig.

Bake is tweemaal getrouwd geweest: in 1811 huwt hij met Elisabeth Hoogvliet, die helaas in 1820 komt te overlijden en haar echtgenoot met drie jonge kinderen achterlaat. In 1823 hertrouwt hij met Johanna van Royen, waarmee hij ook een drietal kinderen krijgt.



*Portret van John Bake*

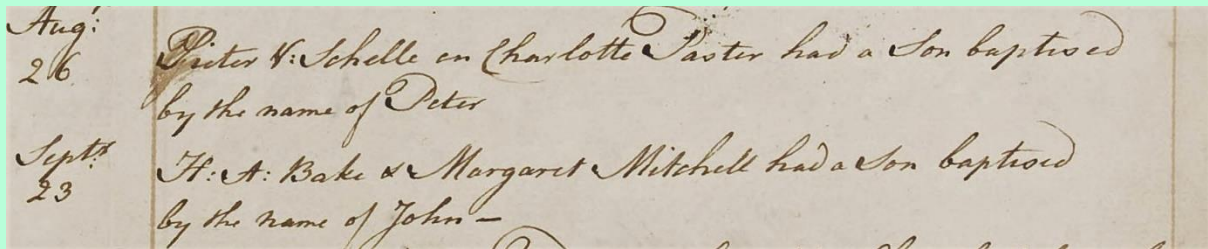
John Bake maakt graag en vaak reizen, meestal vergezeld van zijn tweede vrouw. Van deze reizen maakt hij meestal verslagen; een aantal daarvan is bewaard gebleven. Vooral zijn in 1830 gemaakte reis is bekend geworden door een boekje dat daarover later, in 1986, is verschenen. Hij reist dan met zijn bevriende collega's Geel en Hamaker naar Duitsland, Zwitserland en Noord-Italië. In zeventien brieven doet Bake verslag van de belevenissen van dit drietal. Maar zijn reislust wordt steeds meer getemperd door heimwee naar zijn vrouw. Om die reden breekt hij uiteindelijk ook deze reis van drie maanden af, slechts tien dagen voor de geplande terugkeer.

Bake is een integer persoon, van nature schuchter; hij luistert liever dan zelf het woord te voeren, al schuwt hij dat laatste niet. Na ruim veertig jaar de Alma Mater gediend te hebben, gaat hij in 1857 met emeritaat. Hij blijft actief in de wetenschap tot zijn vrouw eind 1863 overlijdt. Haar einde betekent ook het einde van zijn lust in het leven. Wat dat betreft is het maar goed dat hij zelf drie maanden later overlijdt.

## Volledige versie

### Jeugd

John Bake wordt op 1 september 1787 in Leiden geboren als zoon van Herman Adriaan Bake en Margaret Mitchell. Op 23 september wordt hij gedoopt in de Engelse kerk, een voor de reformatie aan St. Agnes gewijde kapel op het Leidse Faliiede Begijnhof, nu Rapenburg 70, waar vanaf 1917 tot 1983 de Universiteitsbibliotheek in was gevestigd. Zijn vader is heel- en verloskundige en zijn moeder de dochter van een Engelse predikant te Rotterdam.



Stukje uit Doopregister van de Engelse kerk te Leiden

John gaat in Leiden naar de Latijnse school. Deze is gevestigd in de Lokhorststraat. Op vijftienjarige leeftijd schrijft hij zich als student bij de faculteit Letteren en Rechten van de Leidse universiteit. Aanvankelijk heeft hij een voorliefde voor rechten, maar al vrij snel neigt hij naar de klassieke letteren, onder andere door het voortreffelijk onderwijs dat hij daarin van de hoogleraar D.A. Wijttenbach krijgt. Wijttenbach zegt over student Bake: *"Van nature met vlijt, gezond verstand en juist oordeel bedeed, ging hem in mijn onderwijs niets ongemerkt voorbij"*. In 1810 rondt Bake zijn studie af met een academische promotie over *Posidonius van Rhodos*. Posidonius is de leermeester van de door Bake zeer bewonderde Cicero.

### Hoogleraar

In 1811 wordt Bake benoemd tot conrector van de Latijnse school. In 1815 volgt een benoeming tot buitengewoon hoogleraar in de Griekse en Latijnse Letteren aan de Leidse universiteit. Als in 1817 zijn leermeester Wijttenbach de zeventigjarige leeftijd heeft bereikt en met emeritaat gaat, wordt John Bake zijn opvolger als gewoon hoogleraar.

Zijn inaugurale rede gaat over de roeping van de grammaticus om de wetenschap en de smaak van de klassieke talen ongeschonden te bewaren. Bake zegt: *"De grammaticus, dien ik op het oog heb, moet een goed man zijn, van een schrander oordeel, vol hartelijke liefde voor de fraaije letterkunde, met een vernuft gekneed door hooren, lezen en schrijven. Met die voorregten toegerust zal hij, hoe hoog ik mijne eischen ook gesteld heb, den lof van bewaarder en uitbreider zijner wetenschap niet met vele moeite najagen, maar gemakkelijk behalen; want de natuur heeft hem daartoe de wetenschap met hare hulpmiddelen toegerust."*



Daniël Albet Wijttenbach

*"De grammaticus, dien ik op het oog heb, moet een goed man zijn, van een schrander oordeel, vol hartelijke liefde voor de fraaije letterkunde, met een vernuft gekneed door hooren, lezen en schrijven. Met die voorregten toegerust zal hij, hoe hoog ik mijne eischen ook gesteld heb, den lof van bewaarder en uitbreider zijner wetenschap niet met vele moeite najagen, maar gemakkelijk behalen; want de natuur heeft hem daartoe de wetenschap met hare hulpmiddelen toegerust."*

Binnen het vakgebied van de klassieke letteren staat Bake te boek als een baanbrekende figuur, die pleit voor de bestudering van de grammatica en de beoefening van tekstkritiek. In Nederland wordt hij gezien als de grondlegger van de kritisch-filologische methode.

Voor Bake is een academische loopbaan zijn lust en zijn leven. Hij is in staat om zijn studenten te inspireren en heeft een aantal voortreffelijke leerlingen gekregen, zoals Van de Wijnpresse, Elink Sterk, Van Westrik, Bakhuizen van den Brink en Groen van Prinsteren.

Zijn meest geliefde schrijver is Cicero en Bake houdt zich bezig met het toelichten van diens teksten en publiceert hierover onder titels als *Cicero de legibus Oratio*, *Disputatio de temperanda admiratione eloquentiae Tullianae* en *De emendando Ciceronis oratio ad M. Brutuin*.

Hoewel hij niet zelden van mening verschilt met andere vooraanstaande geleerden, staat hij in binnen- en buitenland bekend als een groot Leids filoloog.

Bake is echter meer dan een vooraanstaand klassiek filoloog. Hij heeft een uitgesproken mening over allerlei zaken die in zijn tijd de gemoederen bezighouden. Zo is hij in hoge mate geïnteresseerd in de inrichting van het hoger onderwijs. Tezamen met zijn boezemvriend Jacob Geel schrijft hij een zevental brieven. *Over universiteiten en hooger onderwijs* (1828/1829), waarin onder andere wordt gepleit voor een brede oriëntering van de studenten tijdens hun opleiding en het belang van lange academische vakanties, zowel voor hoogleraren als studenten. Bake is lid van diverse binnen- en buitenlandse wetenschappelijke genootschappen. Hij correspondeert met vooraanstaande buitenlandse vakgenoten.



Jacob Geel

Ook op het terrein van staatshuishoudkunde en financiën heeft Bake, zowel anoniem als onder eigen naam, gepubliceerd.

Bake is Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw en lid van vele binnen- en buitenlandse genootschappen.

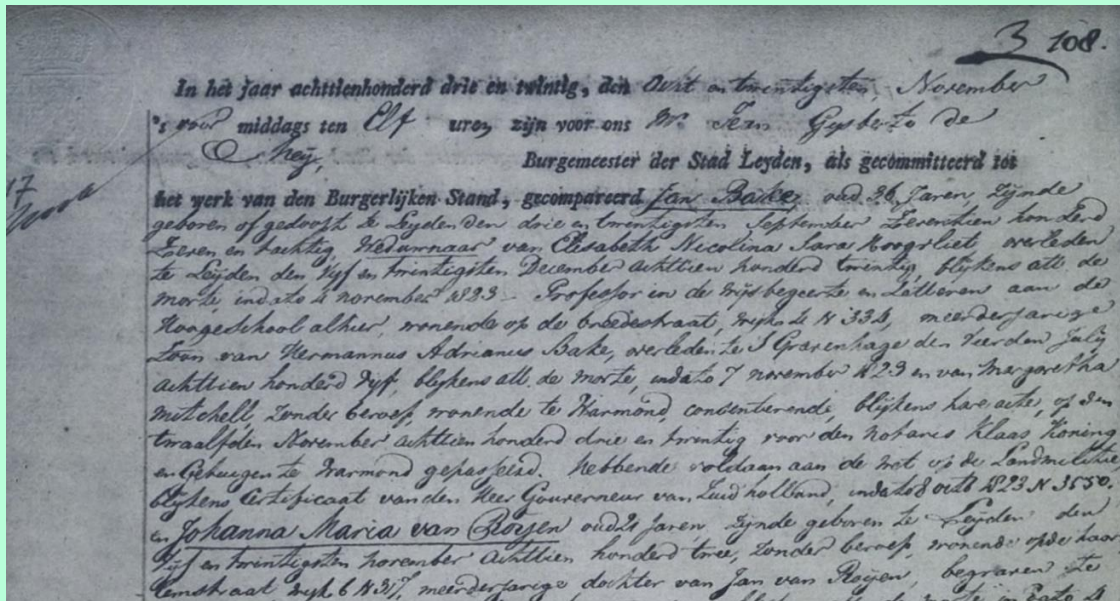
### Huwelijken

Bake is tweemaal getrouwd geweest. Op 4 mei 1811 huwt hij met Elisabeth Nicolina Sara Hoogvliet. Uit dit huwelijk worden drie kinderen geboren: een dochter Peggy (geboren op 25 maart 1813), een zoon Frans Cornelis Elisa (geboren op 6 september 1816 en op 5-jarige leeftijd overleden) en een tweede dochter Nicolina Johanna Cornelia (geboren op 27 juli 1820). Op eerste kerstdag 1820 overlijdt zijn vrouw Elisabeth en blijft John achter met drie kleine kinderen.

John Bake leert de Leidse Johanna Maria van Royen kennen. In de Leidse universiteitsbibliotheek is een brief te raadplegen, die door een zeer verliefde Bake op 21 juli 1823 aan zijn toekomstige tweede echtgenote is geschreven. Bake hertrouwt op 26 november 1823 met Johanna Maria van Royen, een eenentwintigjarige plaatsgenoot, met wie hij ook nog drie kinderen krijgt: één dochter (Willemina, geboren op 26 maart



1830) en twee zonen (Johannes, geboren 6 maart 1834, en Frans Cornelis (geboren 25 februari 1840).



Huwelijksakte John (Jan) Bake en Johanna Maria van Royen

### Maatschappelijke activiteiten

Daarnaast neemt hij actief deel aan het sociaal en maatschappelijk leven. Hij is voorzitter van de belangrijkste negentiende-eeuwse literaire vereniging, de Hollandse maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen. Bake heeft ook belangstelling voor economische en financiële vraagstukken, waarover hij diverse keren publiceert.

### Karakter

John Bake is schuchter van aard, een karaktertrek die hij niet kwijt raakt, ook als hij later een gerespecteerd classicus is. Hij luistert liever, dan dat hij zelf het woord voert. Hij stottert niet, maar hapert wel als hij probeert zijn gedachten zo nauwkeurig mogelijk onder woorden te brengen. Zijn vriend en collega Hamaker zegt hierover: “De adel van zijn gemoed lag diep en was onaantastbaar - maar ook voor hemzelf niet gemakkelijk te hanteren. Zoo had hij in den dagelijkschen omgang een zekere stroefheid, voor weinigen was hij geheel toegankelijk”.

Intimi zijn echter onder de indruk van zijn integriteit en onzelfzuchtigheid. Zo spreekt zijn leerling Bakhuisen van den Brink over “Die onvermengde goedheid van hart, die in zijn onderwijs doorstraalde, en zijner leerlingen het onbeaaldst vertrouwen niet afdwong, maar afittooverde”. Jacob Geel, zijn andere vriend en collega, zegt het zo: “Nu is mijn vriend Bake de uneigennützigste vent dien ik ooit gekend heb, en daarom heb ik hem lief, nog meer dan om andere qualiteiten, en om zijn fijnen kop.

Bij de begrafenis spreekt rector magnificus Hidde J. Ustus Halbertsma over “een gezond oordeel en scherpzinnigheid” en “heerlijke vruchten van zijn rijk begaafden geest heeft hij ons achtergelaten.”



Tekening van John Bake

## Reislustig

Bake mag zich, gezien zijn levensloop, een verstokt Leidenaar betoond hebben, hij is ook vaak op reis, meestal met zijn (tweede) vrouw. Hij heeft daarbij de gewoonte zijn reisimpressies in een journaal op te tekenen. Een drietal van deze journalen, betrekking hebbend op reizen uit 1824, 1827 en 1852, is bewaard gebleven en zijn aanwezig in de Leidse universiteitsbibliotheek.

Zijn meest bekende reis is die van 1830 naar Duitsland, Zwitserland en Italië, waarvan de journalen in boekvorm onder de titel *Reisbrieven* zijn verschenen. Bake is aanvankelijk van plan ook dan met zijn vrouw op reis te gaan. Echter, op 26 maart 1830 bevalt zij van dochter Willemina en uiteindelijk beslist Bake, die lang van te voren een aantal afspraken in het buitenland had gemaakt, om niet met zijn vrouw, maar met twee bevriende collega's – Jacob Geel en Hendrik Hamaker - deze reis van drie maanden te maken.

Zijn anno 1830 de omstandigheden aan de Nederlandse universiteiten dusdanig dat men er zomers zo maar drie maanden op uit kan trekken? Lange vakanties passen weliswaar in de filosofie van Bake, Geel en Hamaker, maar stroken niet met een Koninklijk Besluit van 8 september 1827, waarin was vastgelegd dat de zomervakantie van de derde week van juli tot de derde week van september duurt, dus de drie heren nemen een maand extra. Dat valt niet in goede aarde bij de rector magnificus, de jurist C.J. van Assen, die schrijft: *“Het hindert mij wel enigszins dat Bake, Geel en Hamaker zoo willekeurig vóór half Juny hunne lessen eindigen en dan naar Zwitserland trekken. Indien wij allen dat voorbeeld volgen, wat wierd er dan van het K.B. [Koninklijk Besluit]?”*

Een reis naar Zwitserland en Italië is in 1830 zeer bijzonder. Een Europees treinen-net bestaat nog niet; voor dit soort trajecten is men aangewezen op de diligence-diensten of de postrijtuigen en in bergachtige streken moet men zich behelpen met paarden of muilezels.

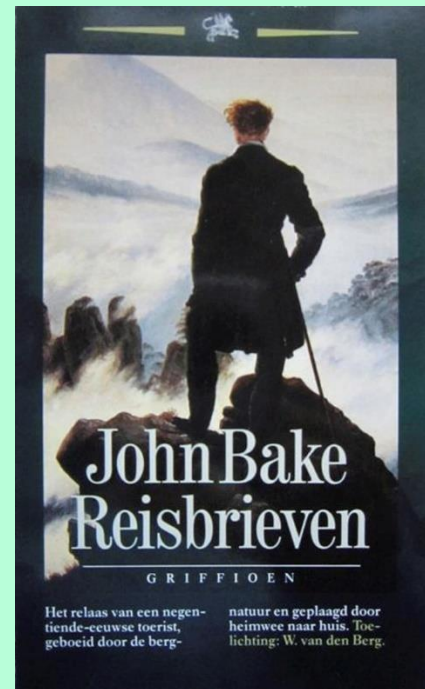
Ook kunnen Bake en zijn twee vrienden geen gebruik maken van reisgidsen: die zijn er nog niet. Wel hebben zij zich laten inspireren door het befaamde handboek van de Duitser J.G. Ebel *“Anleitung auf die nützlichste und genussvollste Art die Schweiz zu bereisen”*, dat in 1804 verschenen was.

Bepakt en bezakt met hoedendozen vertrekken zij begin juni richting Keulen. Daarvandaan schrijft Bake de eerste brief aan zijn vrouw die hij begint met:

*Keulen, 12 juni 1830, 's avonds half elf.*

*Lieve, beste vrouwtje, ik schrijf u spoedig om mij enigszins voor het verdriet schadeloos te stellen van u zo te hebben moeten verlaten en nu moet ik nog 2 of 3 dagen wachten, eer ik iets van u weet!*

De volgen nog brieven, die komen uit Wiesbaden (15 juni), Heidelberg (18 juni), Schaffhausen (22 juni), Zürich (25 juni), Chur (29 juni), Cadenabbia (2 juli), Milaan (7 juli),



Genua (13 juli), Milaan (21 juli), Chamonix (27 juli), Genève (1 augustus), Lausanne (4 augustus), Unterseen (7 augustus), Bern (17 augustus) en Weissenstein (22 augustus). De brieven bevatten natuurbeschrijvingen en uitvoerige verslagen over zijn belevenissen.

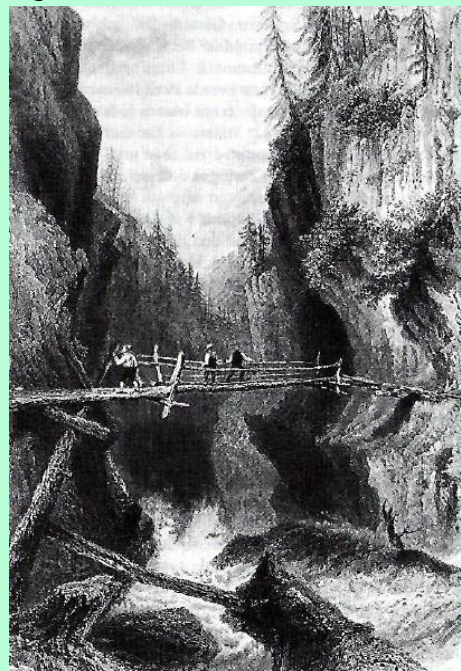
De brieven laten ook zien hoe de vakantie aangewend wordt om meer serieuze zaken af te handelen. Bibliotheken worden bezocht, manuscripten afgeschreven en contacten met buitenlandse geleerden gelegd of verstevigd. “*Op deze wijze gaat mijn zomer niet verloren*” tekent Bake op. Opvallend is zijn haast obsessieve aandacht voor een goed bed en een smakelijke maaltijd. Al is hij als beheerder van de financiën op de penning, het weerhoudt hem er niet van geregeld met zijn vrienden gastronomisch te tafelen.

Hier volgt een passage uit het boek over de beroemde *Via Mala*.

*Van onze tour van Chur naar het dorp Splügen kan ik moeilijk enige beschrijving geven. Zo overtreft dit bijna alles. Niet ver op de weg verenigen zich de drie takken van de Rijn door gedurige slingeringen. Van de weg heeft men alle 5 minuten geheel andere gezichten. Men komt dan aan het heerlijk gelegen dorp Thusis. Waarlijk alles is even voortreffelijk en afwisselend. Men moest alle ogenblikken kunnen tekenen.*

*Te Thusis vonden wij een zeer goede pleisterplaats. De plafonds der kamers zijn hier allemaal gepleisterd, met fraaie parketten en rondom met vogels en bloemen beschilderd. Men spreekt in deze gehele streek of Duits of Romanisch (voor anderen geheel onverstaanbaar) dat een dialect nog van het oude Latijn is.*

*Verder leidde de weg door het Domsleschgtaal waarvan Thusis het uiterste puntje vormt. Van daar komt men op de beroemde Via Mala. Stel u een zeer nauwe passage voor tussen hemelhoge rotsen. De weg is aan de ene zijde gedurende een paar uur lang uitgehouwen, met aan de waterzijde goede balustrades. 500 voet diep stroomt de smalle Rijn, waar men van het precipice [steile rotswand] op neerziet, over de rotsstenen heen. Hier daverd het zo, dat men elkander bijna niet verstaat.*



*De Via Mala met brug over de Rijn*

Al met al vormen Bakes reisbrieven een interessant cultuurhistorisch document, waaruit men heel wat kan aflezen over de reisgenogens en reisperikelen in een periode voor de opkomst van het massatoerisme.

Al mist Bake “*werkelijk en innig genoeg*”, naar eigen zeggen heeft hij in Zwitserland toch veel fraais gezien. Hij doet daar opgetogen verslag van en komt dan soms tot kernachtige typering en verrassende beelden. Bake wordt als laaglander geïnspireerd door het hooggebergte. Zijn reisimpressies worden bovendien verlevendigd door korte anekdotes, detailobservaties en rake typering van zijn reisgenoten en andere toeristen.

Maar Bake heeft veel heimwee. Al halverwege de reis speelt hij met de gedachte eerder dan zijn vrienden terug te keren, “*maar is het ordentelijk?*” Die vraag zal hij zich



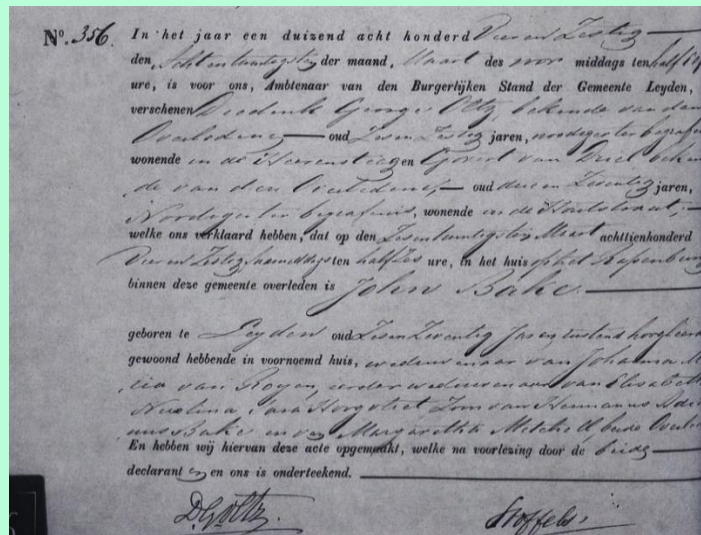
in een later stadium niet meer stellen. Het verlangen is groter dan de gevoelens van solidariteit. Bake houdt het voor gezien, slechts tien dagen voor het einde van de geplande reis.

Over de laatste dag voor zijn vertrek naar huis schrijft hij op 24 augustus 1830 vanuit Bazel: "Gisteravond zijn wij hier aangekomen. Dadelijk vloog ik naar de post om uw brief. Ik vond er twee. Hoe jammer, dat ik over 't huis niet kon antwoorden, maar gij hebt volmaakt welgedaan. Uw tweede deed mij ook oneindig veel genoegen, ziende dat mijn correspondentie u toch wat plezier heeft gedaan. Mij niet minder, want ik was dan, aan u schrijvende, telkens met mijn gehele ziel bij u. Ik zal mijn journaal, sedert Weissenstein, thuis wel vervolgen, maar mijn plan is genomen. De vrienden willen nog langs de Moezel en door Brabant, zodat wij morgen samen vertrekkende slechts een eind weegs samen gaan. Baden-Baden offer ik op, maar snel naar huis. Zeker ben ik niet later dan 2 september thuis en in uw armen. Of ik vroeger kan komen valt moeilijk te bepalen, omdat ik niet graag 's nachts doorreis. Ik moet vroeg bij u komen, niet waar? Vertel mijn spoedige thuiskomst nog maar niet aan iedereen. Anders wordt ik dadelijk lastig gevallen. Hoe zeer ik verlang alles wat mij dierbaar is terug te zien, kan ik u niet beschrijven. Ik heb haast en omhels u nog eens hartelijk. Dag beste vrouw, tot over enige dagen."

Bake verzoekt zijn vrouw de reisbrieven na lezing niet te verscheuren, maar zorgvuldig te bewaren, zodat zij samen, met de meegebrachte reisplaten en souvenirs als ondersteuning, de tocht nog eens kunnen overdoen. Ook naderhand worden zij niet vernietigd. In 1941 zijn zij nog in het bezit van een nazaat, mr. J. Bake. Later zijn zij overgedragen aan de Leidse universiteitsbibliotheek.

## Zijn laatste jaren

Nadat hij in 1855 zijn veertigjarig professoraat heeft gevierd, gaat Bake twee jaar later op zeventigjarige leeftijd met emeritaat. Hij blijft actief op diverse fronten totdat op 20 december 1863 zijn vrouw overlijdt. Dan is de lol van het leven er voor hem af en takelt hij zienderogen af. Niet veel later, op 26 maart 1864, overlijdt John Bake zelf. Vier dagen later wordt hij in zandgraf 333 op de begraafplaats Groenesteeg ter aarde besteld.



Overlijdensakte

In dit graf zijn al eerder begraven: zijn moeder Margaret Mitchell (1845), zijn oudere zus Johanna, Casparina Margaretha (1849) en zijn tweede vrouw Johanna Maria van Royen (1863).

Aan het graf is achtereenvolgens gesproken door de hoogleraren Halbertsma (rector magnificus) en Rutgers (oudste van de Faculteit der Letteren), waarna namens de familie dr. Roldanus de sprekers en aanwezigen bedankt voor "de blijken hunner

deelneming". De volgende dag was de gehele eerste pagina van de Leydse Courant gevuld met een verslag van de ter aarde bestelling van Bake.

LEIDEN, 26 Maart. — Heden overleed tot onze diepe droefheid onze dierbare vader en behuwd-vader Mr. JOHN BAKE, oud-hoogleraar in de faculteit van wijsbegeerte en letteren aan de universiteit alhier.

Uit aller naam:  
J. BAKE, Jz.

Overlijdensadvertentie (Leidsch Dagblad)



Zandgraf 333

*Leid.*

Zand-GR A F. N<sup>o</sup>. 333

*met 20 k.*

LANG	BREED	DIEP	NEDERL. ELLEN.
Op den 20 Junij 1845 verkocht, en in eigendom overgedragen, aan <i>den Hoogleraar van Bake alhier</i>			
<i>Collatie de recognitie over 1846 tot 1848.</i>			
<i>Stuun over 1849 tot 1862, Stuun over 1863.</i>			
Daarin zijn begraven de navolgende Lijken.			
Op den 20 Junij 1845 des voormiddags ten 8 ure, het lijk van <i>Johanna Elisabeth Adriaan Gengedans</i> oud 90 jaren.			
Op den 18 Junij 1849 des voormiddags ten 8 ure, het lijk van <i>Johanna Carolina Margaretha Bake</i> oud 6 jaren.			
Op den 24 Dec 1865 des voormiddags ten 12 ure, het lijk van <i>de W<sup>o</sup> Anna Maria van Nieuw-estland</i> oud 67 jaren.			
Op den 30 Junij 1867 des - middags ten 12 ure, het lijk van <i>Johann Bake</i> oud 67 jaren.			

Grafboek zandgraf 333

### Bronnen

John Bake: *Reisbrieven*, Querido, serie Griffioen, 1986.

Reinier Bakhuizen van den Brink: *Levensbericht J. Bake*, Jaarboek Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen, 1865.

Lodewijk Kallenberg: *Leidse Glorie - Rondleiding over de historische begraafplaats Groenesteeg*, 2013.

### Websites:

- [www.erfgoedleiden.nl](http://www.erfgoedleiden.nl)
- [www.wiewaswie.nl](http://www.wiewaswie.nl)

### Auteur

Lodewijk Kallenberg (oktober 2020)